

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Juakina Gaztelumendi Urdanpilleta
Lezo, Gipuzkoa
(1940)

Aurkibidea

Biografia

Alarguntza baserrian jaioa, Gaintzurizketa gainean. Ama Oiartzungoa zuen, aita bertakoa. Hura gazte hil zen, eta ama bakarrik geratu zen bost senideen kargu. Auzoko eskolan ibili zen Juakina, 14 urtera arte. Hasieran, Pasai Antxora joaten ziren tratua saltzera; eta, gero, Errenteriara. Josten ere ikasi zuen. Irungo Usategieta baserrira ezkondu zen, [Joxe Manuel Tolosa](#)rekin. Zortzi seme-alaba izan zituzten.

Zintak

LEZ-059

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Idoia
- **Data:** 2011-07-11
- **Iraupena:** 58 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Errazkin, Aitor

Pasarteak

1. Txikitatik artoa zuritzen eta ura garraio

- **Erref:** LEZ-059/002
- **Iraupena:** 0:02:47. **Hasi:** 00:01:55. **Bukatu:** 00:04:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Ume-umetatik tokatu zitzaion Juakinari etxean laguntzea, ura garraio ibili edo artoa jorratzen. Arropa garbitzera errekarra joaten ziren, inguruko baserrietakoak bezalaxe, eta arropa zuria zelaian zabaltzeko ohitura ezagutu du. Dutzarik ezean, ura eltzean berotu eta terreina edo azpil batean hustu eta bertan sartuta garbitzen ziren. Argindarra izan aurretik kandlekin moldatzen ziren.

2. Arroz-esnea denak ontzi beretik jaten

- **Erref:** LEZ-059/003
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:04:42. **Bukatu:** 00:06:04

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Su baxua zen Juakinaren baserrian, eta gogoan du haurrak zirela arroz-esnea eta halakoak denak ontzi beretik jaten aritu izana. Gainontzeko otorduetan, aldiz, bakoitzak bere plateretik jaten zuen.

3. Fabrikan eta baserrian lanean

- **Erref:** LEZ-059/004
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:06:04. **Bukatu:** 00:07:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Juakinaren anaiak, baserrian aritzeaz gain, basoan edo lantegian aritzen ziren lanean. Juakina eta ahizpa, aldiz, etxean. Pixka bat heltzean hasi ziren baratzeko barazkiak hartu eta tratua saltzera irteten; Pasai Antxon ibili ziren lehenik eta Errenterian ondoren. Baserriko behiek ematen zuten esnea bertako esneketari bati saltzen zioten. Zekorren bat edo beste ere saltzen omen zuten urtero.

4. Gaintxurizketako eskolan bederatzi urtez

- **Erref:** LEZ-059/005
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 00:07:41. **Bukatu:** 00:11:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorak

Laburpena:

Bost urte inguru zituela hasi zen eskolara joaten, Lezon bertan, eta neskak eta mutilak nahasian egoten omen ziren, euskaraz egiten zieten bi maistrarekin. Hamalau urte bete arte ibili zen eskolan Juakina. Lapitzekin aritzen zirela gogoan du. Espainiako bandera gora eta behera ibiltzen zuten eta hari kantatu ere egin behar izaten zioten. Zigorak ezartzen zizkietela ere oroitzen du Juakinak, baina ez du gogoan inor jotzen zutenik. Etxera bazkaltzera joan eta eskolara itzultzeko ordu pare bat izaten zuten. Arratsaldetan esku-lanetarako tarterik izaten zen eta Juakinak josten eta puntua egiten ikasi zuen bertan. Etxerako galtzerdi asko egina da.

5. Artilearekin egindako koltxoak

- **Erref:** LEZ-059/006
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:11:47. **Bukatu:** 00:13:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura
- Baserría » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Lan handiak hartzen zituzten artilez betetako koltxoiak egiteko. Lehenik, artilea garbitzen zuten errekan, gero hura lehortzen jarri eta gero makilarekin gogotik jo.

6. Sokasaltoan, korrika eta kamamila biltzen

- **Erref:** LEZ-059/008
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:14:09. **Bukatu:** 00:15:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Aisia » Mendia eta hondartza » Mendiko bilketak

Laburpena:

<p>Sokasaltoan, korrika eta kamamila biltzen aritzen zen gusturen Juakina. Sagarrak, aranak eta muxikak baziren Gaintxurizketan, baina Juakinak dioenez, galdu egin ziren denak.</p>

7. Jaunartzea San Jose egunarekin

- **Erref:** LEZ-059/009
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:15:46. **Bukatu:** 00:17:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

Gaintxurizketan bizita, Erreteriarra zein Lezora joaten ziren mezara. Dotrina, aldiz, Lezoko parrokian ikasi zuen Juakinak, euskaraz. Jaunartzea alokatutako soineko zuri batekin egin zuen, San Jose egun batez, eta egun horretako bazkari-legea, etxean egin zuten, familiarekin.

8. Arropa berria Aste Santuan

- **Erref:** LEZ-059/010
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:17:32. **Bukatu:** 00:19:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Erljioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Aste Santua

Laburpena:

Aste Santu ingurua izaten zen Gaztelumenditarrenean arropa berria estreinatzeke tenorea. Juakinak berak eta ahizpak josten ikasi orduko, haiek

hasi omen ziren etxeko guztientzat arropak josten; ordura arte, aldiz, josturarenera joan izan ziren. Hondarribiko Petra delako emakume batekin ikasi omen zuten josten, Erreterian.

9. Beti baserriko lanetan

- **Erref:** LEZ-059/011
- **Iraupena:** 0:00:52. **Hasi:** 00:19:18. **Bukatu:** 00:20:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak

Laburpena:

Etxean bertan zein auzolanean, baserriko lanetan aritu izan da beti Juakina. Gaur egun baino askoz ere ohitura gehiago omen zen garai batean auzolanean jarduteko.

10. Eskolatik atera eta ardiak zaintzera

- **Erref:** LEZ-059/012
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:20:10. **Bukatu:** 00:22:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

Pasai Donibanetik artzain bat etortzen zitzairen neguan baserrira. Juakina bera haurra zela hasi zen ardi-zaintzen, eta gerora ere ez zitzaion langintza horretan aritzea gutxitan egokitu.

11. Errazionamendua ezagutu zuen Juakinak

- **Erref:** LEZ-059/013
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:22:23. **Bukatu:** 00:23:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Tratua saltzera herrira abiatzea eta trukean etxerako jana ekartzea askotan egokitu zitzairen Juanitari eta ahizpari. Etxerako fruta eta olia ekartzen zituzten, besteak beste. Errazionamendu garaiak ezagutu zituen Juakinak. Etxe bakoitzean eguneko opil bat banatzen zenekoa edo babarrunak udaletxean entregatu behar zirenekoa. Taloak egiteko artoa ehotzera, lurritako errotara joaten ziren.

12. Inguruko bilera eta erromeriatara irteerak

- **Erref:** LEZ-059/014
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:23:53. **Bukatu:** 00:26:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Hamabi edo hamahiru urte betetzerako hasi zen Juanita dantzara eta erromerietara joaten; Guadalupera, Pasai Antxora, Errenteriara, Irungo Anaka auzoko bileretara, Txikierrera, Alzibarrera... Tranbian edo autobusean joaten ziren batera zein bestera. Aipatu toki horien guztien artean ez zen Juakinak bereziki gogoko zuenik. Denak berdintsuak zirela dio. Txikierrera, Alzibarren eta Irungo Anakan soinu-jolea izaten omen zen; gainontzekoetan, musika. Juakinak ez zuen ezagutu dantza lotua galarazita zegoen garairik; bai, ordea, baserri bidetan barrena ibili behar zutenek bi zapata pare eramaten zituztenekoak.

13. Elurra botatzen zuelarik, ama errietan eta anaia txorientzat tranpak jartzen

- **Erref:** LEZ-059/015
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:26:25. **Bukatu:** 00:28:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Meteorologia

Laburpena:

Elurra botatzen zuen garaian ama errieta batean egoten omen zen. Juakinak eta haren anai-arrebek, aldiz, gozatu galantak hartzen omen zituzten. Juakinari gehien gustatzen zitzaion inork ukitu gabeko elur eremutan ibiltzea; inor "estreinatu" gabekoetan. Bestalde, Juakinak azaltzen digu anaiak zer tranpa klase jartzen zuen txoriak harrapatzeko.

14. Ontza bat txokolate bakoitzak

- **Erref:** LEZ-059/016
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:28:11. **Bukatu:** 00:29:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Gozogintza

Laburpena:

<p>Bihurrikariak egiten ote zituzten galdetuta, esaterako, amari txokolaterik kentzen ote zioten edo, ezetz dio Juakinak. Izan ere, ez baitzen txokolaterik sobera izaten.</p>

15. Pasai Antxon tratuan

- **Erref:** LEZ-059/017
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:29:15. **Bukatu:** 00:32:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Batetik bestera zebiltzanak

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera

Laburpena:

Pasai Antxoko San Fermin Eliza ondoko plazan saltzen omen zuten tratua, Lezo inguruko gehienek bezala. Erreterian esne partitzen ibiltzen zen izeba bat hil egin zitzaien, ordea, eta harren konpromisoei eustegatik, Antxora joateari utzi eta Erreteriarara joaten hasi ziren.

16. Erretiratzeko tenorea

- **Erref:** LEZ-059/018
- **Iraupena:** 0:00:51. **Hasi:** 00:32:44. **Bukatu:** 00:33:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua

Laburpena:

Jaian etxera erretiratzeko ordurik izaten ote zuten galdetuta, baietz esaten du Juakinak; egungoa baino zuzenagoa! Eurak gaueko 21:30ak edo 22:00ak alderako itzuli ohi ziren, iluntzerako normalean, ilundu eta berehala bestela.

17. Arbia eta erremolatxa ganaduari jaten emateko

- **Erref:** LEZ-059/020
- **Iraupena:** 0:03:06. **Hasi:** 00:34:12. **Bukatu:** 00:37:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak

Laburpena:

Ganaduari jaten ematen sarritan aritu izan da Juakina. Belarra ematen omen zitzaion jateko, gehien-gehienean; pentsu apur bat agian, ailegatzen baldin bazen! Baserriko baratzean arbi eta erremolatxa haziak ereiten zituztela dio, ganaduari halakotik ere ematen baitzitzaion jaten.

18. Bazkaltzeko babarrunak, azenario askorekin

- **Erref:** LEZ-059/021
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:37:18. **Bukatu:** 00:40:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Sagardogintza
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Emakumezkoenak edo gizonezkoenak propio diren zereginik ez du Juakinak bereizten, baserriko lanen artetik. Hala ere, sukaldean emakumeak aritzen zirela dio. Garai bateko elikadura ohiturei buruz galdetu eta bazkaltzeko potajea izaten omen zen gehienean: babarrunak azenario askorekin. Postrerik ez omen zen usatzen, baina fruta, baldin bazen behintzat, noiz nahi jateko aukera izaten zen. Afal garaian tortillaren bat izango zen. Arraina kalean

erosten zuten, merkeena, beti ere. Tarteka, esneketariak berak ekartzen omen zuen arraina auzora. Sagardoa ere egiten zuten etxerako, pitarra, sagarra auzoan jo eta auzoko dolarean bertan zapalduta.

19. Guztia bekatu zeneko garaiak

- **Erref:** LEZ-059/023
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:43:16. **Bukatu:** 00:45:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Bi lagunek elkarri musu ematea bekatu zela esaten zen garaikoa da Juakina; mezetara jaun hartzera baraurik joan behar izaten zenekoa. Gauza horiek denak gaur egun aldatu egin direla dio, bai eta ederki aldatu ere!

20. Irunen ezkondu

- **Erref:** LEZ-059/024
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:45:44. **Bukatu:** 00:48:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak

Laburpena:

Juakina jostun batek neurrira egindako soineko beltz bat soinean jantzita ezkondu zen senargaiarekin, Irunen. Bazkaria ere Irunen bertan egin omen zuten, alde bateko eta besteko senideekin batera.

21. Zortzi seme-alaba, eta lehendabiziko seiekin etxean erditu

- **Erref:** LEZ-059/025
- **Iraupena:** 0:04:40. **Hasi:** 00:48:48. **Bukatu:** 00:53:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Zortzi seme-alaba eduki ditu Juakinak. Horietatik sei etxean; azken biak Irungo ospitalean. Etxean erditzen laguntzeko Irungo emagin bat etortzen zitzaion, bai eta familiako hainbat emakume ere, tartean, ama.

22. Oiartzunen hizkera diferentea

- **Erref:** LEZ-059/027
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:55:21. **Bukatu:** 00:57:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

Eskualdeko eta inguruko herrietako hizkerari buruz galdetuta, guztiak antzeko xamarrek sumatzen ditu Juakinak. Hala ere, oiartzuarrek lan-tresneriari eta landaretzari dagokienez hiztegi berezia omen dute. Desberdina. Esaterako, Lezon "babarruna" esaten zaion lekale berari "ilarra" esaten zaio Oiartzunen, eta Lezoko ilarrari, aldiz, "ilar txikia" esaten omen diote.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-04-12

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com